

Dr. Jan Remans

DE BOOM VAN GOED EN KWAAD
Over bio-ethiek, bio-techniek, bio-politiek.

DE OPDRACHT

Voor mij is politiek geen beroep.
Politiek is een opdracht (Jan Remans).

Als lid van de verenigde senaatscommissies voor Justitie en Sociale Aangelegenheden in verband met euthanasie en als lid van de bijzondere senaatscommissie voor bio-ethiek, was ik van 1999 tot 2003 nauw betrokken bij prangende bio-ethische kwesties in het begin van deze eeuw. Naast het euthanasiedebat denk ik dan aan genetisch gewijzigde organismen van plant en dier, aan het onderzoek op embryo's, aan therapeutisch en reproductief kloneren, of aan de mogelijkheden van genterapie.

Als politicus maar ook als arts-reumatoloog ben ik geen beroepsethicus. Van die beperking was ik mij bij het schrijven van dit boek ten zeerste bewust. Toch durf ik de boude stelling verdedigen dat echte ethiek niet op zolderkamers of in hooggeleerde traktaten wordt geschreven maar wortelt in de morele ervaring van elke dag en in de ethische vonken die van mens op mens overslaan. Als patiënten nog over iets anders dan hun pijn praten, hebben ze mij geleerd wat ethische overwegingen voor arts en patiënt kunnen betekenen.

Zo duwde zowel mijn medische praktijk als mijn politieke ervaring mij bijna dagelijks met de neus op de ethiek. Want de medische praktijk wordt geconfronteerd met ethische knelpunten, en het lijkt mij de taak van de wetgever om rivaliserende en botsende ethische opvattingen met elkaar te verzoenen. Wat betekent een rechtstaat nog, als er geen wetten gemaakt worden omtrent bio-ethische kwesties, gewoon omdat ze moeilijk liggen, op lange tenen trappen of moeilijk te formuleren zijn?

In alle dossiers heb ik mijn mening in mijn senaatsjaren in alle vrijheid kunnen vertolken, ook als die van standpunten in de partij of van de politieke meerderheid afweken. Mijn uitgangspunten blijven het humanisme en het rationalisme, die de westerse ethiek kenmerken sinds de tijd van Grieken en Romeinen, meer dan tweeduizend jaar geleden. Naar mijn aanvoelen heeft de joods-christelijke traditie die grondhouding soms gecorrigeerd of geradicaliseerd, maar zonder ze ooit principieel af te wijzen.

Was de middeleeuwse intellectueel op zoek naar inzicht in zijn engagement (het fides quaerens intellectum), dan lijkt de hedendaagse intellectueel eerder op zoek naar een engagement voor zijn inzichten (het intelligo ut credam). In beide gevallen gingen de denkende gelovige en de gelovige denker ervan uit dat er geen onoverbrugbare tegenstelling kon bestaan tussen denken en geloven.

In het denken over goed en kwaad wil ik gedachten aanreiken, die me daarbij voor ogen stonden, wel wetend dat een ethische discussie nooit kan worden afgerond en nimmer voor iedereen hetzelfde antwoord kan geven. Het Grote Gelijk bestaat niet. Ethisch betekent voor mij dat we dit debat willen en durven voeren, onethisch dat we het debat zouden ontwijken of we het gewoon niet aandurven.

Dit essay is een status questionis en een uitnodiging naar een open dialoog. In de meest recente bio-ethische dossiers is het een begin en geen eindpunt. Want elk antwoord roept weer nieuwe vragen op, in een discussie die niemand het laatste woord geeft. Misschien is dat de sterfelijkheid die ons in het paradijsverhaal werd aangezegd en die we als prijs voor onze vrijheid betalen.

DE INHOUD

Woord van dank

Proloog: Kinderen van Genesis

Hoofdstuk 1. Nadenken over goed en kwaad

- 1.1. De moraal van het verhaal
- 1.2. Is deugd een kwestie van kennis?
- 1.3. Wat geeft de doorslag: de principes of de gevolgen?
- 1.4. De oorsprong van de moraal en de morele gemeenschap
- 1.5. De morele verantwoordelijkheid
- 1.6. Prioriteit voor pluralisme, autonomie en welzijn

Hoofdstuk 2. De eigenheid van de morele ervaring

- 2.1. Ethiek en politiek
- 2.2. Ethiek en recht
- 2.3. Ethiek en wetenschap
- 2.4. Ethiek en biotechnologie
- 2.5. Ethiek en godsdienst
- 2.6. Ethiek en vrijheid

Hoofdstuk 3. Een ethiek van medische zorgen

- 3.1. Biomedische ethiek
- 3.2. De eed van Hippocrates
- 3.3. Gezondheidseconomie
- 3.4. De ethiek van de geneeskundige verzorging
- 3.5. De wet op de patiëntenrechten van 22 augustus 2002
- 3.6. Informatie en communicatie

Hoofdstuk 4. Bio-ethische grenzen verkennen

- 4.1. Genen, embryo's en stamcellen
- 4.2. Experimenten met mensen
- 4.3. Orgaantransplantaties
- 4.4. Genetische testen
- 4.5. De embryo-wet van 11 mei 2003
- 4.6. Menselijke Fertiliteit en Embryologie

Hoofdstuk 5. Bio-ethische grenzen verleggen

- 5.1. Genetisch gewijzigde gewassen
- 5.2. Transgene dieren
- 5.3. Medisch begeleide voortplanting: spel zonder grenzen
- 5.4. Hoe ethisch of onethisch is een kloon?
- 5.5. Gentherapie: vloek of zegen?
- 5.6. Octrooien in de biotechnologie

Hoofdstuk 6. Euthanasie: ethiek op het scherp van de snede

- 6.1. De euthanasiewet van 28 mei 2002
- 6.2. Het parlementair debat
- 6.3. Het principe van de noodtoestand
- 6.4. Eigen accenten
- 6.5. Euthanasie bij dementen en minderjarigen
- 6.6. De wet op de palliatieve zorg van 14 juni 2002

Epiloog: Vrijheid en tragedie.

“De boom van goed en kwaad”.

Gepubliceerd door Uitgeverij Acco, Brusselsestraat 153, 3000 Leuven (België).

Voor Nederland door Centraal Boekhuis bv, Culemborg

D/2005/0543/9, NUR737, ISBN 90-334-5786-5

Dit boek kan u bestellen op <http://www.acco.be> of door een e-mail te sturen naar celine.steenhuyzen@acco.be.